

N:o 183.

Ank. till Riksd. kansli den 10 maj 1909, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Västmanlands läns landsting af besittningsrätten till kronolägenheten Slottsvreten och en del af kronolägenheten Stallhagen inom Västerås stads område.

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad proposition (n:o 222) af den 23 april 1909 har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att besittningsrätten till ett jämlikt kungl. bref den 8 maj 1874 till Västmanlands läns hushållningssällskap upplåtet, å en af stadsingenjören B. A. F. Gewalt år 1909 upprättad karta öfver Västerås lasarets jämte angränsande områden med ägofigurerna n:r 1, 2 och 3 utmärkt område, bestående af kronolägenheten Slottsvreten och en del af kronolägenheten Stallhagen inom Västerås stads område, må, sedan hushållningssällskapet afstått från densamma, upplåtas till Västmanlands läns landsting för utvidgning af länslasarettets i Västerås tomt, att af landstinget innehafvas, så länge området för nyssnämnda ändamål användes, mot skyldighet för landstinget dels att årligen i afgäld erlægga lösen efter medelmarkegångspris för 16,2 hektoliter spannmål, hälften råg och hälften korn, dels ock att, i den mån och när sådant å kronans sida må påfordras, emot motsvarande nedsättning i utgående afgäld

frånträda besittningsrätten till de delar af lägenheterna Slottsvreten och Stallhagen, hvilka af lasarettsdirektionen uti ett af densamma i ärendet den 15 februari 1909 afgifvet yttrande angifvits såsom för lasarettet icke direkt erforderliga, dock med landstinget bibehållen rätt att öfver sålunda frånträdt område framdraga nödiga afoppsledningar.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll i ämnet anfört följande.

»I nådiga brevet den 24 februari 1837 angående reglering af landshöfdingarnas löner upptages för landshöfdingen i Västmanlands län, utom annat, lägenheten Stallhagen jämte en åkervret till en beräknad årlig inkomst af 30 riksdaler bankomynt. Ifrågavarande lägenhet med den därtill hörande åkervreten, hvilken numera benämnes Slottsvreten, är belägen å Västerås stads område, omedelbart väster och söder om den till Västerås slott hörande parken och trädgården.

Genom särskilda nådiga bref den 6 november 1865 och den 6 juni 1867 hafva från lägenheten Stallhagen vissa områden med en areal af tillhoppa i nu gällande mått omkring 4 hektar 76 ar mot fastställda afgälder upplåtits till ett af Västmanlands läns landsting uppfördt lasarett med tillhörande byggnader samt till promenadplats för konvalescenter.

Omedelbart norr om dessa områden ligger den s. k. Slottsvreten, hvilken å en af stadsingenjören B. A. F. Gewalt år 1909 upprättad karta öfver Västerås lasarett jämte angränsande områden utmärkts med ägofigurerna n:r 2 och 3 och enligt anteckning å kartan innehåller en areal af tillhoppa 2 hektar 44,8 ar.

Genom nådiga brevet den 28 november 1871 angående vissa grunder för reglering af landshöfdinglönerna m. m. förordnades, bland annat, såvidt angår Västmanlands län, att alla till landshöfdingindelningen hörande fisk- och jakträttigheter, boställsjordar och andra lägenheter med vissa undantag skulle under arrende på 20 år, räknade från midfastan år 1874, till den högstbjudande å auktion upplåtas emot på visst sätt bestämd afgift, samt att denna arrendeavgift skulle, sedan motsvarande åtgärd blifvit genomförd beträffande samtliga öfriga landshöfdingindelningar, redovisas och ingå till landshöfdinglöneregleringsfonden.

Slottsvreten jämte en del af Stallhagen, å förenämnda karta be-tecknad med ägofiguren n:r 1, om 31,4 ar innehades vid nyssangifna tid på arrende af länets hushållningssällskap, som där hade en trädskola. Då sällskapet emellertid af flere skäl var angeläget att bibehålla trädskolan och för sådant ändamål för framtiden erhålla tryggad besittningsrätt till ifrågavarande jordområde, ingick sällskapet med fram-

ställning därom till Kungl. Maj:t, som i anledning däraf aflät proposition i ämnet till 1874 års Riksdag. I öfverensstämmelse med Riksdagens därtill lämnade medgifvande förordnade sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 8 maj 1874, att samma jordområde, hvilket å en af förste landtmätaren C. J. Wennergren år 1872 upprättad karta upptagits med en areal af 32 kvadratref 3,11 kvadratstänger, finge fortfarande, så länge detsamma för sitt dåvarande ändamål begagnades, af Västmanlands läns hushållningssällskap innehafvas mot förbindelse för sällskapet att årligen, räknadt från midfastan år 1874, i afgäld erlægga lösen efter medelmarkegångspris för 62 kubikfot — motsvarande i nu gällande mått 16,2 hektoliter — spannmål, hälften råg och hälften korn. Därjämte förklarade Kungl. Maj:t, att i afseende på erläggande af och redovisning för nämnda afgäld skulle lända till efter rättelse hvad genom förberörda nådiga bref den 28 november 1871 vore i allmänhet stadgadt rörande dylika afgälder.

Sedermera har genom nådiga brefvet den 30 maj 1884 angående landshöfdinglöneregleringsfondens indragning till statsverket med mera förordnats, bland annat, att landshöfdinglöneregleringsfonden jämte samtliga fonden anslagna inkomster skulle indragas till statsverket samt att landshöfdingarna skulle åtnjuta, jämte rätt till bostad i länsresidensen samt rätt att begagna de därtill hörande trädgårdar och parkanläggningar, vissa uppgifna lönebelopp; i sammanhang hvarmed tillika föreskrifvits, bland annat, att landshöfdinglöneregleringsfondens inkomster af arrenden skulle efter fondens indragning upptagas och beräknas i riksstaten bland statsverkets ordinarie inkomster under titeln »arrendemedel»; samt att utaf de till fonden ingående ersättningar för upplåten jord med mera från och med fondens indragning dels de ersättningar, som till fonden erlagts af allmänna verk för till dem upplåtna jordområden å de landshöfdingarna anslagna löningsjordar, såsom af fångvårdsstyrelsen för en del af lägenheten Stallhagen i Västerås stad, icke vidare skulle utgå, dels ock den af kommuner och bolag utgående afgäld för till dem för all framtid upplåten jord skulle likaledes upptagas bland statsverkets arrendemedel.

Nu har 1908 års landsting beslutat dels att under år 1909 för en sammanlagd kostnad af 222,000 kronor — jämte det den gamla lasarettbyggnaden förändrades och restaurerades — uppföra åtskilliga nya byggnader vid lasarettet samt dels att med början år 1915 för en sammanlagd kostnad af 418,744 kronor uppföra en ny sjukhuspaviljong.

Till följd af dessa beslut har det ursprungligen åt lasarettet upplåtna området blifvit för litet för lasarettets behof, hvarför förfrågan

gjordes hos länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott, om och på hvilka villkor sällskapet kunde befinnas villigt att till landstinget i och för utvidgning af lasarettets område afstå besittningsrätten till det genom nådiga brefvet den 8 maj 1874 till sällskapet upplåtna jordområdet.

Med anledning däraf hemställde förvaltningsutskottet i sin ordning till hushållningssällskapet, att, då tillgången och priset på trädskolealster icke längre gjorde det nödvändigt för sällskapet att för egen del drifva trädskolerörelse och då vidare det ändamål, hvarför landstinget önskade få komma i besittning af området, vore synnerligen behjärtansvärdt, sällskapet måtte till landstinget, under förutsättning att tinget vunne statsverkets medgifvande till öfverlåtelsen, afstå besittningsrätten till ifrågavarande område på vissa villkor.

Denna utskottets hemställan blef af hushållningssällskapet godkänd vid sammanträde den 15 juli 1908.

Under framhållande af att det till hushållningssällskapet upplåtna området i framtiden vore nödvändigt för utvidgning af lasarettområdet och att vissa af hushållningssällskapet fordrade ersättningsbelopp syntes skäliga, beslöt direktionen för lasarettet vid sammanträde den 31 augusti 1908 att hos landstinget göra framställning, att landstinget för förvärfvande af nämnda område ville dels hos Eders Kungl. Maj:t anhålla, att samma område finge af landstinget för lasarettets räkning öfvertagas på enahanda villkor, som för hushållningssällskapet varit gällande, dels ock därefter med hushållningssällskapet träffa öfverenskommelse beträffande ersättningsbeloppen och tiden för öfvertagandet.

Uti en till Eders Kungl. Maj:t ställd, af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västmanlands län med eget tillstyrkande underdånigt utlåtande af den 7 januari 1909 öfverlämnad skrift har landstinget nu i underdånighet hemställt, att besittningsrätten till ifrågavarande område måtte få af landstinget för lasarettets räkning öfvertagas mot samma afgäld, som vore bestämd för hushållningssällskapet.

Enär emellertid landstingets förevarande framställning icke innefattade tillräcklig utredning, huruvida för lasarettets räkning oundgängligen erfordrades såväl hela dess nuvarande område som ock hela det område, som för lasarettets utvidgning nu ifrågasatts, eller om ej vissa delar af samma områden kunde anses vara för lasarettet mindre behöfliga, anbefalldes Eders Kungl. Maj:t den 12 sistlidna februari Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet att från direktionen för lasarettet infordra fullständig utredning i nämnda afseenden samt därmed jämte eget utlåtande inkomma.

Sådant utlåtande har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande afgifvit den 17 i sistnämnda månad och därvid tillika öfverlämnat yttrande af den 15 i samma månad af lasarettsdirektionen, som anført följande.

Redan år 1867, då lasarettet genom förenämnda nådiga bref af den 6 juni erhållit utvidgning af sitt område, hade af lasarettsdirektionen framhållits vikten af, att lasarettet erhöles så stort område, att promenadplats kunde beredas åt tillfrisknande patienter, och det område, som sålunda upplåtits, hade äfven varit tillräckligt för det behof af utrymme, som hittills förefunnits. Då emellertid länets landsting beslutat uppföra vid lasarettet dels ett ekonomihus och en sjukpaviljong, hvilkas läge angåfves å ett tilläggsblad till i det föregående omnämnda karta, och dels ny portvaktstuga, lik- och obduktionsbod, hvarjämte förestode uppförande af sysslomansbostad och uthus, inrymmande stall m. m., kräfdes härför ett ansenligt utrymme. Den beslutade sjukpaviljongen komme, därest lasarettsområdet ej utvidgades på det sätt, som ifrågasatts, att med sin norra långsida ligga i omedelbar närhet till område, som ej disponerades af lasarettet, hvarigenom svåra olägenheter kunde komma att uppstå. Då för öfrigt genom samtliga förenämnda byggnadsföretag utrymmet för erforderliga promenadplatser inskränktes, under det att utvidgning af sådana platser, till följd af det ökade patientantalet, tvärtom erfordrades, samt då, för möjligen i framtiden blifvande utvidgning af lasarettet, mark borde reserveras, måste största delen af lägenheten Slottsvreten, nämligen den del däraf, som å förenämnda karta betecknats med ägofiguren n:r 3 och innehölle 2 hektar 7,8 ar, anses för lasarettet oundgängligen nödvändig.

Den öfriga delen af samma lägenhet jämte den del af Stallhagen, som ingått i upplåtelsen till hushållningssällskapet, äfvensom de två områden af lasarettets nuvarande mark, som låge öster om vägen från länscellfängelset till Öfre Trädgårdsgatan, innehållande det ena 53,3 ar samt det andra 1,25 ar, syntes däremot icke erfordras för lasarettet i annan mån än för dragande därigenom af de afloppsledningar, som kunde ifrågakomma, hvadan direktionen för sin del ansåge dessa områden kunna afstås, därest statsverket för dem finge annan användning, om blott tillstånd till anläggning af afloppsledningarna medgåfves.

För egen del har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande förklarats sig finna den af lasarettsdirektionen föreslagna inskränkingen i besittningsrätten till vissa delar af såväl det af lasarettet redan nu disponerade området som det till utvidgning af detta ifrågasatta innefatta en afsevärd fördel för kronan, som därigenom sattes i tillfälle att

vid den begärda markupplåtelsen tillförsäkra sig en dispositionsrätt, hvartill möjlighet för närvarande icke förefunnes. Med hänsyn såväl därtill som till det allmännyttiga företaget, ett tidsenligt ordnande af en länets sjukvårdsinrättning måste anses utgöra, samt på grund af hvad lasarettsdirektionen i sitt yttrande i öfrigt anfört, har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansett fullgiltiga skäl föreligga för nådigt bifall till den gjorda ansökningen.

Uti infordradt underdånigt utlåtande den 20 innevarande april har kammarkollegium hemställt, att åtgärd måtte vidtagas i syfte att nu ifrågavarande område måtte vardas åt Västmanlands läns landsting för det i ansökningen uppgifna ändamål upplåtet mot den af landstinget föreslagna afgälden, samt på villkor i öfrigt att, om och när påstående därom å statsverkets sida väcktes, landstinget skulle hafva att till kronans fria disposition omedelbarligen afstå de delar af Slottsvreten och Stallhagen, som enligt lasarettsdirektionens förberörda utredning ej oundgängligen erfordrades för tillgodoseende af lasarettets behof af tomtutrymme.

En ledamot af kollegium har emellertid uttalat en från pluralitetens afvikande mening samt därvid hufvudsakligen anfört, att, då upplåtelsen af ifrågavarande område till hushållningssällskapet endast skulle äga bestånd, så länge det upplåtne området begagnades för det vid upplåtelsen afsedda ändamålet, måste, därest området öfverlättes till landstinget för att disponeras för beredande af ökad utrymme för lasarettet, den ursprungliga upplåtelsen anses hafva upphört och öfverlåtelsen till landstinget vara att anse såsom en ny upplåtelse. Vid sådant förhållande syntes ej föreligga skäl att, på sätt föreslagits, såsom afgäld för den nya upplåtelsen behålla den vid upplåtelsen år 1874 bestämda afgälden. Bemälda ledamot kunde följaktligen för sin del ej förorda bifall till ansökningen i det skick, hvori den nu föreläge.

*Departements-
chefen.*

För egen del finner jag mig böra tillstyrka bifall till landstingets ansökning under de af kammarkollegium föreslagna villkor. Hvad en ledamot af kollegium anfört därom, att det ej vore skäl att behålla den nuvarande afgälden, finner jag så mycket mindre böra föranleda uppskof med ärendets afgörande, som det med afseende å ändamålet med upplåtelsen väl ej torde kunna sättas ifråga, att afgälden skulle höjas.

Med afseende å innehållet af det af 1874 års Riksdag fattade beslutet torde emellertid Eders Kungl. Maj:t icke utan Riksdagens medgifvande kunna förordna om den ifrågasatta förändrade dispositionen af området.»

Utskottet, som icke haft något att erinra mot förevarande framställning, hemställer alltså,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition.

Stockholm den 10 maj 1909.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.
